

DOCENTENHANDLEIDING DE GEUZEN IN WOII – 2018-2019 STADSARCHIEF VLAARDINGEN

INLEIDING	1
Kerdoelen	1
Opzet erfgoedproject	1
Vorbereiding	2
Lesbrief	2
Bezoek aan het Stadsarchief en Streekmuseum Jan Anderson	2
VERWERKINGSOPDRACHT	3
OVERZICHT VAN OORLOGSMONUMENTEN IN VLAARDINGEN	4
PRAKTISCHE ZAKEN met o.a.	5
Evaluatie	5
Contact	5

INLEIDING

Beste leerkracht,

Hierbij presenteert het Stadsarchief het erfgoedproject voor het schooljaar 2018/2019, 'De Geuzen in WOII'. Het is een onderdeel van 'Cultuurlijn 2018-2019 'Vlaardingse Schatten'. Deze activiteit valt onder 'Erfgoedschatten'.

Zoals de naam al zegt, staat dit project in het teken van De Geuzen, de allereerste Nederlandse verzetsgroep. De leden ervan kwamen uit Vlaardingen, Schiedam en Maassluis. Vijftien van hen hebben op 13 maart 1941 hun leven voor onze vrijheid gegeven.

Dit alles natuurlijk in de context van de Tweede Wereldoorlog, waarbij Vlaardingen het uitgangspunt is. In het Stadsarchief zijn foto's en archiefstukken van De Geuzen te zien. Tijdens dat bezoek maken we een uitstapje naar onze buurman Jan Anderson. We nemen een kijkje in zijn museum waar hij een speciale ruimte aan de Tweede Wereldoorlog en het Geuzenverzet heeft gewijd.

Met dit erfgoedproject hopen we te bereiken dat de leerlingen tijdens de uitreiking van de Geuzenpenning en de Geuzenherdenking op 13 maart alles weten over deze bijzondere en dappere verzetshelden.

We werken in dit erfgoedproject samen met Streekmuseum Jan Anderson, Stichting Geuzenpenning en de Geuzenmaand.

Op <http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/educatie/basisonderwijs/de-geuzen-in-woii> vindt u een lesbrief, een werkblad, deze docentenhandleiding en een verhaal over De Geuzen om in de klas voor te lezen. Wij zouden graag uw mening horen over het project. Dat kan via het evaluatieformulier op dezelfde pagina.

Op deze website, www.geschiedenisvanvlaardingen.nl, wordt de geschiedenis van de stad zichtbaar gemaakt. Vier instellingen – de Archeologische Dienst, Monumentenzorg, Museum Vlaardingen en het Stadsarchief – ontsluiten hierop hun collecties.

Kerdoelen

De kerndoelen die in dit erfgoedproject centraal staan zijn: '**Oriëntatie op jezelf en de wereld**' 52 en 53: De leerlingen maken kennis met verzetsgroep De Geuzen en de gebeurtenissen die plaatsvonden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het uitgangspunt hierbij is hun eigen woon- en leefomgeving: de stad Vlaardingen. De leerlingen leren over de geschiedenis van hun eigen stad waardoor ze een vorm van historisch besef ontwikkelen. '**Kunstzinnige oriëntatie**' 56: De leerlingen leren wat een Archief is en wat het voor hen kan betekenen. In de verwerkingsopdracht 'Maak je eigen verzetskrant' komen allerlei creatieve vaardigheden aan bod zoals inspirerend schrijven, tekenen en vormgeven.

Opzet erfgoedproject De Geuzen in WOII

'De Geuzen in WOII' – DOCENTENHANDLEIDING voor de leerkrachten van de bovenbouw van het Vlaardingse basisonderwijs. Cultuurlijn 2018/2019 'Vlaardingse Schatten'. Stadsarchief Vlaardingen.

1. Optioneel: Introductieles in de klas door Stichting Geuzenpenning of een begeleid bezoek aan het Geuzenmonument en bezoek aan de cellen in het Oude Stadhuis. Hier heeft een aantal van de gearresteerde Geuzen enkele dagen vastgezet.
2. Klassikale **digitale** voorbereiding door en met de leerling aan de hand van de link naar '13 in de Oorlog' en de lesbrief met het werkblad die te vinden zijn via de volgende link <http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/educatie/basisonderwijs>
3. Bezoek aan het Stadsarchief, inclusief een uitstapje naar Streekmuseum Jan Anderson
4. Verwerkingsopdracht

Vorbereiding

Een introductieles door de Stichting Geuzenpenning is een optioneel onderdeel van dit project. U kunt er voor kiezen om de heer Hans Mathijssen van deze stichting op bezoek te laten komen in de klas. Hij zal uw leerlingen van alles vertellen over Vlaardingen tijdens de Tweede Wereldoorlog, met name over de verzetsgroep 'De Geuzen'. Als u geïnteresseerd bent kunt u contact met ons opnemen. Wij regelen dan in overleg met u en met de stichting wanneer het bezoek plaats zal gaan vinden. In de klas gaan de kinderen kijken naar aflevering 5 'Verraad en verzet' van de serie '13 in de oorlog'. De aflevering vindt u hier:

<http://archieff.ntr.nl/13indeoorlog/uitzending5.html>

De aflevering die de leerlingen te zien krijgen relateert aan het onderwerp van de les die de kinderen tijdens hun bezoek aan het Stadsarchief volgen.

Lesbrief

Het is de bedoeling dat de leerlingen hierna digitaal met de lesbrief aan de slag gaan. Dat kan klassikaal, in groepjes of individueel. Natuurlijk kunt u de lesbrief ook klassikaal met behulp van een smartboard behandelen.

Bij de lesbrief hoort een werkblad. Deze vindt u ook op de website

<http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl/educatie/basisonderwijs>

De antwoorden op de vragen van het werkblad zijn terug te vinden op internet, in de lesbrief en in de aflevering die jullie hebben gekeken.

Het antwoord op vraag 7 is terug te vinden in de aflevering en is: 'Vooral vrouwen verspreidden de kranten, de vrouw deed alsof ze zwanger was en stopte de kranten onder haar shirt of ze nam een kinderwagen waarin een dubbele bodem zat. Onder het matrasje stopte ze de kranten en met een krijsende baby erin keek er geen Duitser in de kinderwagen'.

Bezoek aan het Stadsarchief en Streekmuseum Jan Anderson

Na de voorbereiding in de klas komen de leerlingen naar het Stadsarchief waar ze de diverse bronnen (archivalia, foto's) over de allereerste verzetsgroep De Geuzen en de Tweede Wereldoorlog bekijken. Het Stadsarchief is gevestigd aan het Plein Emaus 5, 3135 JN Vlaardingen (Ambacht), 010 248 49 99.

In het Stadsarchief aangekomen doen de leerlingen allemaal de jassen uit en de petten/mutsen af. Eventuele kauwgom in de prullenbak deponeren. Eten en/of drinken mag alleen in de keuken of tijdens het korte wandelingetje naar Streekmuseum Jan Anderson. In het museum houden we de jassen aan. Ook hier mag niet gegeten of gedronken worden.

Tijdens het bezoek aan het Stadsarchief zijn er gewoon mensen aan het werk. Zorg ervoor dat de leerlingen zich rustig gedragen en niet gillen, schreeuwen, rennen of duwen.

Bij binnenkomst wordt de groep in drieën gesplitst. Het zou fijn zijn als u de klas al in drie groepen heeft opgedeeld.

Groep 1 begint in de studiezaal. In de studiezaal ontcijferen de leerlingen twee geheime codes. De uitkomst ervan voert hen naar de plek in het depot waar de originele stukken van het Geuzenproces bewaard worden.

Groep 2 gaat naar de Topografisch-historische Atlas. In deze ruimte is de beeldcollectie te vinden die bestaat uit kaarten, tekeningen, prenten en foto's.

Hier is een kleine expositie samengesteld van foto's en documenten over het onderwerp. In deze ruimte gaan de kinderen met een aantal vrijwilligers van het ServiceTeam Vlaardingen op zoek naar een foto van de eigen straat. Ze krijgen hiervan een mooie kopie mee naar huis.

'De Geuzen in WOII' – DOCENTENHANDLEIDING voor de leerkrachten van de bovenbouw van het Vlaardingse basisonderwijs. Cultuurlijn 2018/2019 'Vlaardingse Schatten'. Stadsarchief Vlaardingen.

Groep 3 gaat onder begeleiding naar het Streekmuseum van Jan Anderson. Eén ruimte is daar helemaal aan het verzet en de Tweede Wereldoorlog gewijd.

Ieder onderdeel duurt ± 30 minuten. Steeds na dat half uur wisselen de groepjes totdat iedereen elk onderdeel van het programma heeft doorlopen.

Verwerkingsopdracht – maak zelf een verzetskrant

Na het bezoek weten de leerlingen niet alleen wie die allereerste Geuzen waren, wat ze deden en hoe het met hen afliep maar ook wat de Tweede Wereldoorlog voor Vlaardingen betekende. Wat vrijheid betekent en vrijheid van meningsuiting. De jaarlijkse uitreiking van de Geuzenpenning op 13 maart, vrijwel jaarlijks een journaal-item, zegt hen nu veel meer.

Bovendien hebben ze nu enig idee hoe een Stadsarchief er van binnen uitziet, wat zich daar afspeelt en met welk doel.

De leerlingen gaan voorzien van al deze input, zelf een illegale verzetskrant maken. In de lesbrief staat informatie hoe ze dat aan moeten pakken (zie ook hieronder). De gemaakte kranten levert u in bij het Stadsarchief. De verzetskranten worden beoordeeld door een jury. De groep of het groepje dat het best wordt beoordeeld, krijgt een mooie prijs.

Voor de leerlingen staat het volgende in de lesbrief over het maken van een verzetskrant:

'Je weet nu hoe het was in Vlaardingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ook weet je wie De Geuzen waren en wat zij en andere verzetsgroepen deden. Ze maakten bijvoorbeeld een illegaal krantje dat zij verspreidden door Vlaardingen, zoals 'het Geuzenbericht' en 'Ick Waeck'.

Als verwerkingsopdracht ga je zo'n illegaal krantje maken.

De klas wordt opgedeeld in groepjes.

Als groepje bedenk en maak je een artikel dat jullie graag in die verzetskrant zouden willen plaatsen.

Ook maak je daar een tekening (illustratie) bij. Foto's maken was in de oorlog namelijk verboden.

Misschien is iemand in je groepje wel heel goed in tekenen en maken jullie een kort stripje voor de krant.

Uiteindelijk bedenken jullie als klas een naam voor de krant. Je kunt ook in groepjes van bijvoorbeeld vijf leerlingen aan één verzetskrant werken. Meerdere inzendingen per klas zijn welkom!

De artikelen schrijven jullie zelf. Het mag verzonnen zijn, maar jullie mogen ook boeken of websites gebruiken waar je stukjes uithaalt om zo een artikel te maken. Denk goed na wat jij zou doen en wat je zou willen schrijven.

Bijvoorbeeld een artikel over de Hongerwinter, of een artikel over de opgepakte Geuzen. Voor het artikel kunnen jullie onder andere gebruik maken van de website

<http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl>. Op deze website is informatie te vinden over de Tweede Wereldoorlog waar je veel van kunt gebruiken.

Natuurlijk kunnen jullie als groepje ook langskomen op het Stadsarchief. Hier zijn veel boeken waar jullie gebruik van mogen maken en wij kunnen jullie begeleiden bij jullie zoektocht. Maak wel eerst even een afspraak!

De krant moet op A3-formaat. Deze vouw je één keer dubbel. Je krijgt dan een soort boekje.

Bovenaan de pagina komt de titel van de krant. De indeling van de krant mag je zelf bepalen, maar het moet op A3 passen. Er zitten geen eisen aan de uitvoering. Het mag op de computer, maar het mag ook gewoon geknipt en geplakt worden.

Als de krant af is kunnen jullie hem afgeven bij het Stadsarchief. De verzetskranten worden beoordeeld door een jury. De klas met de leukste of spannendste krant(en) wint een mooie prijs!

Websites met informatie voor de krant

<http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl>

http://nl.wikipedia.org/wiki/Tweede_Wereldoorlog

http://nl.wikipedia.org/wiki/Tweede_Wereldoorlog_in_Nederland

<http://www.entoen.nu/tweedewereldoorlog>

<http://www.hetillegaleparool.nl/>

<http://www.tweedewereldoorlog.nl>

'De Geuzen in WOII' – DOCENTENHANDLEIDING voor de leerkrachten van de bovenbouw van het Vlaardingse basisonderwijs. Cultuurlijn 2018/2019 'Vlaardingse Schatten'. Stadsarchief Vlaardingen.

Deze websites kunnen jullie gebruiken. Ze kunnen jullie helpen bij het maken van de krant, maar misschien heeft één van jullie familieleden of kennissen wel een leesboek dat jullie mogen gebruiken. Of misschien heeft iemand wel een opa of oma, oude tante of oom die een verhaal weet over de oorlog voor in de krant. Verzin iets leuks en maak mooie en interessante artikelen. Doe je best!

OVERZICHT VAN OORLOGSMONUMENTEN IN VLAARDINGEN

In Vlaardingen zijn in totaal acht oorlogsmonumenten te vinden. Elk monument is ter nagedachtenis aan een bepaalde groep mensen. Hieronder volgt een klein overzicht van de monumenten in Vlaardingen en waarvoor ze zijn opgericht. U kunt hier gebruik van maken voor bijvoorbeeld een monumentenroute of een les in de klas. Een opdracht zou kunnen zijn om de klas op te delen in acht groepjes en alle kinderen bezig te laten gaan met de monumenten. Het maken van een foto kan bijvoorbeeld een opdracht zijn.

'Indië-monument'

Het 'Indië-monument' in Vlaardingen is opgericht ter nagedachtenis aan elf medeburgers die door oorlogshandelingen in het voormalig Nederlands-Indië om het leven zijn gekomen.

Locatie: Begraafplaats Emaus
Onthulling: 14 december 1996

Vlaardingen, plaquette station Vlaardingen-Centrum

De plaquette aan de buitenzijde van het station Vlaardingen-Centrum is aangebracht ter nagedachtenis aan een personeelslid van de Nederlandse Spoorwegen dat tijdens de bezettingsjaren door oorlogshandelingen is omgekomen.

Locatie: Parallelweg 82
Onthulling: 14 juli 1948
Ontwerper: Ir. H.G.J. Schelling; maker H.J. Winkelman

Geuzenmonument

Het Geuzenmonument herinnert de inwoners van Vlaardingen aan de verzetsactiviteiten van de verzetsgroep 'De Geuzen'.

Locatie: Markt
Onthulling: 12 maart 1983
Ontwerper: Leen Droppert (24 april 1930)

'Treurende vrouw'

Het is een hommage aan alle vrouwen die tijdens de oorlog hun man of kinderen verloren.

Locatie: Begraafplaats Emaus
Onthulling: 1 april 1965
Ontwerper: Willy Kreitz (1903 – 1982)

Bevrijdingsmonument

Het is opgericht ter nagedachtenis aan de 288 medeburgers die tijdens de Tweede Wereldoorlog in de strijd tegen de bezetter zijn omgekomen.

Locatie: Verploegh Chasséplein
Onthulling: 2 augustus 1950
Ontwerper: Dirk Johannes Wolbers (1890 – 1957)

Geuzengraf

Het Geuzengraf in Vlaardingen is opgericht ter nagedachtenis aan vijftien verzetslieden die op 13 maart 1941 door de bezetter zijn gefusilleerd op de Waalsdorpervlakte bij Den Haag.

Locatie: Begraafplaats Emaus
Onthulling: 13 maart 1984

Onderduikmonument

Ter nagedachtenis aan de tientallen gezinnen in Vlaardingen die joodse onderduikers in huis hadden en daarmee hun eigen leven op het spel zetten.

Locatie: rechterzijgevel van het Oude Waaggebouw aan de Markt
Ontwerper: Harry Visser

'De Geuzen in WOII' – DOCENTENHANDLEIDING voor de leerkrachten van de bovenbouw van het Vlaardingse basisonderwijs. Cultuurlijn 2018/2019 'Vlaardingse Schatten'. Stadsarchief Vlaardingen.

Onthulling: 11 juni 2002

Wellington-monument

Het 'Wellington-monument' in Vlaardingen is opgericht ter nagedachtenis aan de bemanning van een Vickers Wellington bommenwerper die vlakbij deze locatie op 26 maart 1942 in Vlaardingen is neergestort.

Locatie: Wijkpark Holy (Boerderijpad)

Onthulling: 15 juni 2012

Digitaal Oorlogsdocument Vlaardingen

Ruim 400 mensen die een binding hadden met Vlaardingen, zijn ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) of tijdens de zogeheten politionele acties (1946-1949) in Indonesië omgekomen. Al deze mensen waren inwoners van Vlaardingen of waren hier geboren.

Van een groot deel van hen was nauwelijks bekend dat en hoe zij vanwege oorlogshandelingen zijn overleden. Daarom is dit digitale oorlogsmonument Vlaardingen WO II opgericht, omdat zij nimmer vergeten mogen worden.

Samengesteld door de Historische Vereniging Vlaardingen en het Stadsarchief Vlaardingen.

Herinneringstegel Abraham Fernandes

In het trottoir voor Sportlaan 68 is op 18 oktober 2014 een herinneringstegel onthuld ter nagedachtenis aan Abraham Fernandes. Hij was lid van de verzetsgroep 'De Geuzen'. Op 24 februari 1941 werd hij door de Duitsers gearresteerd. In de nacht van 3 op 4 maart 1941 overleed hij in de strafgevangenis in Scheveningen aan de gevolgen van marteling.

Voor het overzicht online zie: <http://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten>

PRAKTISCHE ZAKEN

Tot slot nog even een paar praktische aanwijzingen.

Evaluatie

Net als vorig jaar zouden wij het fijn vinden als u het evaluatieformulier na afronding van het project van de website wilt downloaden en ingevuld aan ons wilt retourneren. Zowel u als wij doen hier ons voordeel mee.

Begeleiding

Vereist is om naast de – liefst eigen – leerkracht nog **minimaal** twee begeleiders mee te nemen. Als de groep groter is dan 30 leerlingen nog een paar begeleiders meer. Liever te veel dan te weinig!

Orde

Even voor alle duidelijkheid: de leerkracht is (samen met de begeleiders) verantwoordelijk voor de orde in de groep!

Tijdens het bezoek zijn er gewoon mensen aan het werk. Zorg er dus voor dat de leerlingen zich rustig gedragen. Dus niet gillen, schreeuwen, rennen of duwen!

Fietsen

De fietsen kunnen bij het Stadsarchief ervoor of ernaast neergezet worden.

Eten en drinken

In het Stadsarchief mag, behalve in de keuken, niet gegeten of gedronken worden.

Vrijwilligers

Al sinds een jaar of vijftien wordt het Stadsarchief tijdens de uitvoering van een educatief project, bijgestaan door een enthousiast team van tien vrijwilligers/rondleiders van het Service Team Vlaardingen.

Zij doen dit geheel voor niets én voor hun plezier. Probeer een en ander daarom in een gezellige sfeer te laten verlopen en zie er ook op toe dat deze vrijwilligers zich niet bezig hoeven te houden met het handhaven van de orde. Daar zijn ze namelijk niet voor!

Op tijd

'De Geuzen in WOII' – DOCENTENHANDLEIDING voor de leerkrachten van de bovenbouw van het Vlaardingse basisonderwijs. Cultuurlijn 2018/2019 'Vlaardingse Schatten'. Stadsarchief Vlaardingen.

Wilt u er voor zorgen op tijd te zijn? Indien u om de één of andere reden verhinderd bent te komen, laat het dan s.v.p. zo snel mogelijk aan ons weten.

Contact: Contactpersoon: Joke van Leeuwen (coördinator en samensteller van 'De Geuzen in WOII', aanwezig op maandag, dinsdag, woensdagmiddag en donderdag). E-mailadres j.van.leeuwen@vlaardingen.nl, telefoonnummer 010 248 49 98 of 010 248 49 99.

Is een en ander niet helemaal duidelijk? Heeft u op- of aanmerkingen of wilt u iets doorgeven? Aarzel dan niet om even te bellen of te mailen!
